

VARIANTY

JEDNA CHUDÁ VDOVA MĚLA DVĚ DCERY, DVOJČATA. V tváři si byly tak podobné, že je nebylo možná rozeznati. Tím rozdílnější byly ale jich povahy. Dobrunka bylo děvče nadmíru dobré, poslušné a rozumné a pracovité. Zloboha naproti tomu měla všecky nectnosti, které jen býti mohou. Byla zlá, líná, neposlušná a mstivá; a přece jí jen matka radši než Dobrunku měla a jí nadlehčovala, kde mohla. Bydlely v lese, kam málokdy člověk přišel, ač to nedaleko města bylo; by se tedy Zloboha něco naučila, dala jí matka do města do jedné služby, kde se dosti dobře měla. Ubohá Dobrunka musela zatím doma příst a pracovat, by jen matka sestře na šaty koupit mohla. Neslyšel však ani Pánbůh reptavého slova od ní; s jasnou tváří a chutí všecko konala. Jednou, matka odešla právě do města, seděla Dobrunka sama doma; tu uslyší dupot koňský; podívá se ven, spatří na vraném koni krásného mladíka sedět. Slušně pozdraví a ptá se, co mu líbo? „Mám žízeň, panenke, dej mi pít,“ odpoví pán a skočí s koně; ochotně Dobrunka běží a přinese pánovi džbánek čerstvé vody. „Ráda bych vám, pane, něčím lepším posloužila, ale jsme chudi.“ „Pohleď, jak mně to bude chutnat.“ A jedním douškem vodu vypil; nato nasypal do džbánu zlatých penízů a děvčeti to podal. Ona to ale přijmout nechtěla. „Jakpak bych si mohla tu kapku vody tak draze nechat zaplatit,“ odpověděla pánovi. „Vždyť jsi řekla, že jste chudi, dej to tedy tvé matce.“ Nato Dobrunka peníze přijala. Když se ve světničce poohlídl a s Dobrunkou ještě chvílku pohovořil, podal jí ruku a řekl: „Zítřejší přijdu zase.“ Nato odejel. Dobrunka šla zase k přádlu, nikdy se jí ale tolikráte nitka neutrhla jako ten den. Večer přišla matka zpátky. „Dnes honil vejvoda zde v lese; nezabloudil

žádný k nám?“ ptala se matka Dobrunky. „Byl zde jeden pán a prosil, bych mu dala pít; já mu dala vody a on mně dal tuhle ty peníze.“ „Kdopak to asi byl; ten musí být bohat, když může dát tolik zlatých penězů za trochu vody.“ Nato je stará vzala a do truhly schovala; Dobrunce se ale celou noc o krásném jezdcí zdálo. Pečlivěji než kdy jindy se ráno ve svůj sprostý šat strojila a pořád od kolovrátku odběhovala se dívat, jestli neuhlídá vraníka přijíždět. K polední také opravdu přijel. Mladý muž skočil dolů a šel do světničky; stoudně jej Dobrunka přivítala. „Jak tence umíš příst,“ řekl, přádlo prohlížeje, „před tedy, před; až si napředeš na košilku, budeš mít svatbu.“ „Já?“ ptala se Dobrunka a nedůvěřivě po očku na pána koukla. „Ano, ty; či by jsi mě nechtěla?“ „Ach pane, já jsem děvče sprosté, se mnou nesmíte takové žerty provádět.“ „Žádné žerty to nejsou; já to opravdu myslím; chceš-li, podej mi ruku.“ Dobrunka zůstala, jako by do ní krve nalil, a ostýchavě mu ruku podala. Vtom vešla matka do dveří, která venku jejich rozmluvu poslouchala. „Jsem vejvoda; a chci vaši dceru za ženu; až si napřede na košili, přijdu si pro ni,“ pravil k matce. Nato Dobrunku políbil a vyšvihnuv se na koně, rychle odjel. Stará nevěděla, zdali to pravda nebo sen; byla tomu ovšem ráda, ale radši by byla bývala, kdyby se to bylo druhé dcery týkalo. Než od toho dne lépe s Dobrunkou nakládala. Pilně Dobrunka předla a brzy na košili napředla. Tu přijel jednoho dne pán, a jak kročil přes práh, hned se ptal své nevěsty, zdali s přádlem hotova. „Jsem, pane, jsem,“ odpověděla. „Tedy nemeškej a pojed se mnou.“ „Proč tak nakvap?“ „Musím do boje, a chci tě dříve za svou ženu prohlásit; matka ať k tobě přijde a u tebe zůstane. Chtěj nebo nechtěj musila Dobrunka svolit. Šla tedy k matce, která právě v světnici nebyla, a řekla jí to. Ta se ale zarazila, nebo jí to nepřišlo vhod, an něco jinšího zamýšlela. Musila však vznešenému ženichovi

povolit. „Budte zdráva, matko, a přijďte brzy k mé Dobrunce; nezapomeňte ale na její kolovrátek, až se z boje vrátím, musí mně napříst na tenkou košili.“ Nato plačící Dobrunku vzal do náručí, posadil k sobě na koně a ujížděl pryč. Za toho času nebyla ještě křesťanská víra; a proto nebylo také tolik příprav k stavu manželskému potřeba; když jeden druhého rád měl a rodiče to svolili, vzal si ji ženich s sebou, a bylo po všem. Když tedy vejvoda s Dobrunkou domů přijel, prohlásil ji za svou ženu; nekonal se však žádné radovánky, an se každý k boji chystal. Druhý den se rozloučil vejvoda s mladou ženou a přikázav svým lidem, by svou paní ve všem poslouchali, odejel do boje. Ten samý večer přišla Dobrunčina matka; s radostí ji vejvodkyně uvítala, neb se jí již začalo stýskat v tom velkém zámku. Trochu svého náradí si vzala stará sebou, jakož i Dobrunčin kolovrátek. Lichotivě se stará k dceři měla, a tato tu lásku u matky nikdy nehledajíc, tomu tuze povděčna byla a všecko by byla pro ni udělala. Druhý den řekla matka k Dobrunce: „Já bych tě o něco prosila, nevím však, jestli mně to k vůli uděláš.“ „Všecko, co v mé moci stojí, vám, matičko, k vůli udělám,“ odpověděla tato. „Vím, že ti mnohou křivdu Zloboha způsobila, ale ona toho lituje, a tedy i ty to zapomeň a vezmi ji k sobě.“ „S radostí bych to byla již hned učinila, kdybych se byla nadála, že ke mně půjde; chcete-li, hned pro ni půjdem.“ „Ona čeká v našem domku, musely bychom tam jeti.“ „Proč ne?“ Poručila, by se do vozu zapřáhlo; pak s matkou odjela. Když přijely až na začátek lesa, slezly z vozu a Dobrunka poručila sluhovi, by na ně čekal. Lesní stezkou šly k chaloupce. Nenadála se dobrá kněžna, co tam na ni čeká. Zloboha jim vešla vstříc. Líbala šťastnou sestru a slzíc jí přála, by se jí vždy tak dobře vedlo. Tak ji ty podvodnice vedly do světničky. Jak ale vešla přes práh, popadly ji a Zloboha do ní nůž vrazila. Nato jí uřezaly

ruce, nohy, vyloupaly oči a tak zohavené tělo do lesa zanesly. Zloboha oblekší Dobrunčiny šaty s matkou z chaloupky odešla a za lesem do kočáru sednouc, do zámku odjela. Žádný to nezpozoroval, že ona pravá paní není; jen to si sloužící mysleli, že se paní první dni lepší zdála být, než je. Dobrunka však nebyla mrtva; po několika hodinách přišla zase k sobě, cítila teplou ruku, která jí oudy třela a kapky do úst pouštěla. Neviděla, kdo to, protože oči neměla; začala si naříkat na zlou matku a sestru; tu uslyšela těšící hlas vedle sebe: „Nenaříkej a neběduj, tvá hodina ještě nevypršela; budeš zdráva, a ony trestů neujdou.“ „Ach, jak budu živa; vždyť jsem mrzák do smrti.“ „Jen nech všechno být, však bude zase dobře.“ Tu vyšel starec, co to pravil, z malé jeskyně, co Dobrunka ležela, ven a třikráte zavolal. Tu se v okamžení chlapeček u něho vyskytl. Řekl mu, by posečkal; za chvílku mu přines zlatý kolovrátek, řka: „S tímto kolovrátkem půjdeš do města; u zámeckých vrat s ním sedni; bude-li se tebe někdo ptát, zač je, řekni ‚za oči‘ a dříve ho žádnému nedávej, dokud ti nedá dvě oči.“ Chlapec na všechno pokývnul a vzav kolovrátek, ubíral se z lesa. Právě se vracela kněžna s matkou z procházky, když se chlapec u vrat usadil. „Hledte, maminko, jaký to krásný a skvostný kolovrátek; pojdte, zeptám se, zdali na prodej.“ „Zač je ten kolovrátek, chlapečku?“ „Za oči, paní, za oči.“ „Za oči?“ „Ano.“ „Proč za oči?“ „Nevím, co s nimi otec chce.“ „Totě podivný člověk,“ pomyslí si Zloboha. „Ale, maminko, my máme Dobrunčiny oči schované; což kdybych je za ten kolovrátek dala? Já bych ho tuze ráda měla.“ „Inu,“ odpověděla tato, „stál by za ně, a skoro budu ráda, když budou pryč; půjdu pro ně.“ Odešla do zámku a za chvílku přinesla v malé škatulce v plátně zaobalené oči. „Tu máš tedy oči, a teď mně dej kolovrátek,“ řekla Zloboha k chlapci. Ten jí ho dal, ona jemu oči, a nato se rozešli. Když přišel

chlapec do lesa, pánovi oči odevzdal. Ten je vzal, šel do jeskyně k Dobrunce a zlehounka jí je do důlků vtlačil; v tom okamžení prohlídla; viděla před sebou starce, jemůž bílé vousy až přes prsa sahaly. Ani nevěděla, jak mu za ten dar děkovati má. Druhý den se zase procházela Zloboha po dvoře; tu přijde chlapec ku vratům a usadí se tam se zlatou přeslicí. „To byl dobrý nápad od toho člověka, že sem přinesl i přeslici,“ pomyslila si Zloboha a přistoupíc k chlapci ptala se ho, zač je. „Za ruce, paní, za ruce,“ odpověděl tento. „Za ruce?“ ptala se ještě jednou. „Ano.“ „Toť je divná věc, co dělá tvůj otec s tím?“ „To já nevím.“ „Počkej zde.“ Šla k matce a řekla jí to. „Já ti povím,“ odpověděla tato, „abys mohla příst na tom krásném kolovrátku, až kníže přijede, dej chlapci ty ruce, co jsme usekly Dobrunce; co s nimi?“ Zloboha pro ně šla a chlapci za přeslici dala. Ten s nimi utíkal k lesu. Když přišel k jeskyni, dal je starci; ten vzal mast, šel k Dobrunce; a když ji mastí namazal, ruce jí k tělu přidělal a svázal, by přirůsti mohly, což se i opravdu do druhého dne stalo; již mu za jeho lásku ruku stísknout mohla. Nechybělo jí nyní nic více než nohy. Třetí den poslal starce chlapce s kůželem do zámku. Zloboha ho hned uviděla. „Máš rozum, hochu, že i kůžel neseš, zač je?“ Tak se ho ptala. „Za nohy, paní, za nohy,“ odpověděl chlapec. „Dám mu tedy ještě ty nohy, matko,“ řekla Zloboha k matce, která k tomu přišla. Ta ráda svolila; Zloboha za chvílku nohy přinesla a davši je chlapci, od něho kůžel přijala. Když přišel k jeskyni, odevzdal nohy starci a zmizel. Starce šel s nimi k Dobrunce, a namazav ji jako před tím dnem mastí, nohy jí přidělal. Když nyní docela zdráva na nohy se postavila, nevěděla ani, jak starci děkovati má. Zatím se v zámku divné věci dály. Zloboha si zlatý kolovrátek, přeslici a kůžel do truhly schovala, aby mohla, až přijede vejvoda, na pěknějším, než měla Dobrunka, příst. Po několika dnech slyšeli

od cestujících, že se vejvoda vrací. Měli radost jeho lidé; nebo nebyli tuze s paní spokojeni. Zloboha a matka se ale přece trochu strachovaly, jak to vypadne. Za několik dní přijel; s radostnou tváří mu Zloboha běžela naproti a on ji vroucně k srdci přitískl. Bylo po strachu; dal hody přistrojit pro hosti, kteří s ním byli přijeli, by si u něho odpočinuli a se trochu vyrazili. Když bylo po stole, ptal se vejvoda své domnělé ženy: „Nestýskalo se ti, má Dobrunko? Co jsi povždy dělala? Nejspíš, že jsi předla, vid’?“ „Máte dobře, drahý manželi,“ odpověděla oulisně Zloboha, „ale můj starý kolovrátek se mi zkazil; tu prodával nějaký chlapec zde zlatý kolovrátek, a já ho tedy koupila; nepředla jsem však ještě na něm.“ „Tot mně ho musíš hned okázat.“ S ochotností ho vedla do světnice, kde kolovrátek měla. „I tot je roztomilý kolovrátek,“ řekl vejvoda, „a jaká hezká přeslička a kůžel se lnem; zapřed’ na něj, Dobrunko, já bych tě zase rád jednou u přeslice viděl.“ Zloboha vzala tedy kolovrátek, postavila vedle něj přeslici, na níž kůžel tenounkým lenem ovinutý a červenou pentlí otočený nastrčila; a pak zasedla k němu. Dává nohu na podnožku, by ním zatočila, tu začne něco v kolovrátku zpívat: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; ženou tvou nikdy nebyla; ženu tvou ti však zabila.“ Jako když by do ní hrom udeřil, zůstala Zloboha sedět; vejvoda, který s napnutou tváří poslouchal, vyskočil a ptá se s podivením, kde to? Co to? Když všecko přehledal, a nikde žádného nenašel, poručil ženě, by předla; celá se třesouc, navlíkla nitku a začala zase točit, ale hlásek začal zpívat dále: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; vlastní sestru svou zabila, ruce, nohy uřezala.“ Bylo zle. Celá bez sebe, Zloboha od kolovrátku uběhnout chtěla; vejvoda, který s hrůzou do její strachem zohyzděné tváře patřil, poznal teprv, že to není jeho jemná Dobrunka; zachytil ji silnou rukou a k sedátku ji přitlačiv, poručil, by předla; ještě jednou

nešťastným kolečkem zatočila, tu se ozval po třetí hlásek: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; sedni honem na vraníka; Dobrunka tě v lese čeká.“ Na ta slova vejvoda Zlobohu pustil a vyběhnuv na dvůr, poručil, by honem honem nejrychlejšího koně mu osedlali. Chasa celá polekaná strašným pohledem pána běžela, kde kdo byl, by co nejrychleji se jeho rozkaz vyplnil. V okamžení stál kůň u něho, a než se ho kdo zeptat mohl, byl na něm, a ten od něho bodán uháněl s ním, že se podkůvky ani země nedotýkaly. Přiletěl do lesa, a teď nevěděl pán, kam nejdříve; jel tedy přímou cestou. Tu mu přeběhla přes cestu bílá laňka; kůň se lekl, a hodiv sebou na pravou stranu, uháněl s pánem přes všechno křoví a houští. Najednou se celý unavený zastavil, a pán skočiv s něho dolů, u stromu ho uvázel. Tu, jak se kolem sebe ohlíží, vidí ve skále jeskyň, a zvědavě přistoupí blíže. Ale jaká to byla radost pro něj, když tam svou Dobrunku našel. „Ach, kde jsem jen oči měl, že jsem tebe od tvé ďábelské sestry rozeznati nemohl,“ řekl, když se jí chvílku do tváře díval. „Kde je má sestra?“ ptala se Dobrunka, která o kolovrátku a o ničem ani to nejmenší nevěděla. Tu jí kníže všechno řekl; potom zase ona jemu všechno vypravovala, co se s ní událo. „Jak mě stareček uzdravil,“ tak dokončila, „zmizel, aniž jsem ho více spatřila; každý den však mně malý chlapec jídlo přináší.“ Když si pohovořili, vzal vejvoda po druhé svou milou ženu do náruči, a posadiv ji před sebe na koně, k domovu hnál. Domáci ho již vyhlíželi, by mu pověděli, co se stalo, ale jeden na druhého koukal jako pomatení, když viděli, že si pán veze tu samou paní, kterou před nedávnem černý bůh i s matkou před jejich očmi v povětrí odnesl. Vejvoda, který to na nich zpozoroval, co jim asi mozek mate, vkrátce jim příběh své ženy vypravoval. Tu teprv přáli ještě více té bezbožné sestře zasloužený trest. Zlatý kolovrátek byl ten tam. Dobrunka si ale vyhledala

svůj starý a pilně předla na košile svému milému muži. Žádný v celé zemi neměl tak tenké košile a nebyl tak šťastný jako pan vejvoda.

N.

SILNÝ CTIBOR

Národní pověst

RIESENBURSKÝ DVŮR, K NÁCHODSKÉMU PANSTVÍ patřící, byl za starých časů velký a ohromný hrad, kolokol lesem obhražen. Od západní strany se vjíždí do brány, k půlnoční straně vede však jen ouzká stezka po příkré skále k řece Úpavě, která se pod skalískami plíží. Dříve bylo to, teď tak malebné údolí na břehu řeky, celé jedlemi porostlé a jen na místě, kde podnes *Na mlejníšti* říkají (protože prý tam as před dvěma sty lety mlýn stál), byla malá charouzna, patřící ovčáku Ctiborovi. Jednoho dne jel pán hradu z procházky a potkal milého Ctibora, an velikou jedli na rameně nesl; myslil, že ji vítr porazil a Ctibor že ji našel a domů si ji odnáší; i obořil se naň hněvivě, pravě: „Pročpak ty bez mého dovolení mé dříví kradeš?“ – „Bože zachraň! pane rytíři, já ji neukradl, já jsem si ji vytrhl, bych si mohl můj barák trochu pospraviti.“ – „Že bysi byl tak silný,“ pravil trochu nedůvěřivě rytíř, neboť nebyl Ctibor velký, ač dosti složité postavy. – „I což je o sílu,“ odpověděl Ctibor, pořád ještě jedli na rameně drže, „kdyby jen něco lepšího na zub bylo.“ – „Nu, a co bys tedy potřeboval, abys byl ještě silnější?“ – „Kdybych měl asi dva pytle hráchu, několik uzenin a vědro dobrého vína; pak se chci s každým obrem prát.“ – „Dobře, máš to míti; přijď si zítra pro to na hrad.“ – „S radostí!“ poděkoval se Ctibor a vesele s jedlí domů kráčel. Rytíř se do hradu vrátiv, hned přikázal, až druhý den Ctibor přijde, aby mu dali, oč bude žádat.

Druhý den stáhna Ctibor ženě s postele cíchu, šel si pro hrách. I naměřili mu do ní hráchu, takže se ho bezmála čtyry korce do ní vešlo, dali mu několik hodných uzenin a pak se dívali všickni, jak to na sebe naloží; ten to však bez velké obtíže na záda vložil, aniž v něm kostka zapraskla, a s radostí spěchal domů.

Několik dní nato byl z Prahy veliký turnaj vypsán, ku kterémuž se všickni rytíři sejíti měli. Byl to prý tenkrát způsob, že každý rytíř jednoho silného panoše (nebo obra) si držel, kteří se na místě jich při turnaji potýkali. Rytíř Riesenburský neměl žádného panoše, na kterého by se byl mohl docela spolehnouti, že s ním cti dojde. Byl u velké nesnázi; tu si vzpomněl na Ctibora a ihned pro něho poslal. „Chceš-li pak,“ ptal se ho, „ke mně do služby vstoupit, já bych tebe mohl potřebovat; a naučíš-li se zbraní zacházet, nechám si tě a budeš se do smrti dobře mít.“ – „Milerád, můj drahý pane,“ řekl potěšen nad takovým živobytím Ctibor, „proč bych se tomu nenaučil, vždyť jsem dost silný k tomu.“ Musil se tedy milý Ctibor učiti všemu, co potřeba bylo panoši věděti; pochopil všecko snadně, a v brzkém čase stal se z něho statný panoš.

Uplynul čas určený a rytíř se svými lidmi do Prahy se odebral. Byli již z celých Čech rytíři pohromadě a i mnoho cizinců, obzvláště se povídalo mnoho o jednom, který prý velmi silného obra u sebe měl.

Když nastal již den k turnaji určený, sjeli se všickni na ustanoveném místě, kde pro pány a paní lešení skvostnými kobercemi obvěšené připraveno bylo, před nímž se panoši potýkali. Když se shromáždili, vjeli v obhražené místo dva panoši na krásných koních, jeden byl onen vyhlášený cizinec, druhý českého rytíře panoš. Po malé chvíli byl cizinec vítězem; tak se stalo několika, proč se již čeští páni horšili a cizinci radovali. Tu přišla řada na Ctibora. Když předejel a cizí toho, jak se zdálo, nepatrného mužíka spatřil, řekl k němu: „Jakpak se ty, neplecho, můžeš opovážit se mnou se potýkat, tebe rozmáčknu jako tento kámen!“ A vezma kámen oblátkový do ruky, zmáčknul jej tak, že mu prach v ruce zůstal. – „Inu,“ řekl Ctibor a příklusal k němu, „pročpak bysme se potýkali, vždyť jsme si jaktěživi nic zlého neudělali: podejme si raděj přátelsky

ruku.“ S opovržením podal mu cizinec ruku, a Ctibor ji popadl a zatočil a panošem s koně dolů tak nerázně o zem smýknul, že mu ani jedinká kůstka celá nezůstala. „Myslíš, že jen u vás umějí kameny mačkat,“ řekl vítěz a z ohrady vyjel. Tu se ale pán zahanbeného obra vzchopil a zlostně z města ujížděl, Ctibor se ale za ním pustil, a dohoniv vůz, popadl jej za kolo tak, že kus loukotě s třemi špicemi utrhhl. „Tak se, pane, neujíždí,“ křikl na omámeného rytíře, „dříve zaplatte“ (byl to snad způsob, že který prohrál, vítězi něco dáti musil). Chtěj nechtěj cizinec musil se vrátit a zaplatit. Ctibor však za svůj hrdinský čin se stal rytířem a dostal do znaku kus loukotě s třemi špicemi. Žil dlouho a byl konečně vedle Riesenburského rytíře v kostele na Hoříčkách pochován.

ROUSÍN

Národní pověst

PŘED DÁVNÝMI ČASY BYL V NOVÉM MĚSTĚ PURKRABÍM Straka z Nedablic; byl prý ale velmi přísný, a lid ho nemiloval. Jednou jel na procházku, a když přijel nedaleko Rousína k lesíku a rybníku náchodskému, viděl na mezi pasáka ovce pásti; i zajel k němu. Pasák ale ku podivu ani ho nepozoroval a jen před sebe se díval. „Kampak se, hochu, tak neustále díváš?“ ptal se ho pan Straka. Touto otázkou ze svého přemejšlení vytržen, vzchopil se pasák, a když přísného úředníka uctivě pozdravil, odpověděl jemu: „Hleďte tamto, pane, jaká to prostrannost, jaké to krásné místo, že by se moh rybník založit; nebylo by ani velké hráze potřeba; a ten potůček, co tu bublá, moh by se tam vést; to by byl rozkošný rybník, aniž by mnoho stál.“ Když si to pan Straka přehlídnul, podivil se ostrovtipnosti prostého pasáka a umínil si rady jeho použití. Jsa ale příliš hrdý, aby jej za to pochválil, hodil jen po pansku hlavou a odjel. Jakmile domů přijel, poslal ihned lidi, kteří práci měli počítí. Byly sice na tom místě polnosti jenom chudých lidí; na to však pan Straka nedbal a bez milosrdenství se jim vzaly. Stal se tam tedy rybník, který hodinu kolem měl, bez velké práce byl rozkošný, jak chlapec řekl, a proto jej také Rozkoš pojmenovali. Lidé však, jimž tak nespravedlivě pole odejmul, pana Straku, příčinu toho, zakleli: aby čert po smrti jím oral dotud, až by se rybník zase v pole obrátil. Tenkrát prý slova mnoho platily a s čertem žádná hračka nebyla; proto také, jak pan Straka umřel, viděli lidé vždy v měsíci lednu, jak čert panem Strakou dvě brázdy od jednoho ke druhému konci rybníka orá. Mnozí tvrdili, že jej na své oči viděli. Nyní je ale rybník zničen a jsou tam zase pole a ubohý pan Straka snad také pokojně spí.

DEVĚT KŘÍŽŮ

Národní pověst

MEZI VESNICÍ HERTINOU A VOLEŠNICÍ V KRÁLOHradeckém kraji na náchodském panství stojí v lese devět křížů, o nichž následující pověst z úst jedné staré babičky jsem se dověděla.

Před dávnými časy byl v Litoboři hrad, jemuž na Turině říkali. Tam byl panošem mladík, Heřman jmenem, jehož matka též v hradě bydlela. Měl v Svatoňovicích milenkou, krásné děvče, o niž se však ještě jeden ucházel; holka ale chtěla Heřmana, a že hodný hoch byl, neměl otec její nic proti tomu, by si ji vzal. Byl tedy již svatební den ustanoven (nebo tehdyž nebylo prý žádného dlouhého vyjednávání ani ohlášek třeba). Čím více se ale doba ta blížila, tím truchlivější byl Heřman, aniž mohl kdo zvěděti proč. Když bylo již večer před svatbou, šel na zelenou louku a sednul si pod dub. I přišla za ním jeho matka a přinesla mu tři růžové jablka. „Tu máš,“ pravila k němu, „pochutnej si a pak mně pověz, proč jsi pořád tak smutný?“ – „Má zlatá mamičko, jakpak nemám být smutný, když zítra, až pojedu na svatbu, v lese zabít budu.“ Všemožně se přičinila matka, by mu tu myšlénku vymluvila; nebylo však nic platno. Ráno, když na koně sedal a ze dvora vyjet chtěl, nemohl koně ven připravit, neboť se vzpínal a kousal a živou mocí nechtěl ven. „Ach, to je zlé znamení,“ pravila matka a sepjatýma rukama prosila syna, by nikam nejezdil. – „Musím, musím, milá matičko, buďte tady spánembohem!“ a pobodnuv ostře koně, vyjel ze vrat. Matka ale ouzkostí plná poslala hned za ním, by se mu nic nestalo. Bylo však již pozdě; netrvalo dlouho a přinesli jej mrtvého zpátky; devíti noži probodaného našli jej v lese (slyšela jsem také, že jich osm jelo s ním a že všickni tam padli). Kdo jej zabil, nevěděl nikdo, a každý myslel, že to

byl jeho sok. Tu bědovala matka a vlasy s hlavy si trhala; nebylo to ale nic platno, Heřmana nevzkřísila. I chystala se nevěstu uctít, kterou v ouzkosti očekávala.

Zatím syna umyli, do bílých šatů zaobalili a do komory položili. Jakmile nevěsta přijela, ptala se hned proč ženich nepřišel pro ni a kde je; matka jej však vymluvila, že musil někam nakvap odejet, ale že ho každou chvíli čeká. Sedli za stůl; tu začali zvonit ženichovi první hrana; nevěsta sebou trhla a ptala se družičky, komu to zvoní. „Umřel pasák ze vsi,“ odpověděla tato. Když byli vpolou oběda, zvonili hrana po druhé – a nevěsta ouzkostně zase mládka se ptala, komu to zvoní. „Stará žena umřela,“ odpověděl ten. Nevěsta však již neměla stání; a když po obědě po třetí hrana zvonit začali, běžela k matce Heřmanově a ptala se jí, komu to zase hrana zvoní. S pláčem vzala ji máti za ruku a pravila k ní: „Se mnou plač, ubohá nevěsto, tvému ženichu hrana zvoní; ráno když k tobě jel, byl devíti noži v lese probodnutý nalezen; v bílé plachtě zaobalený v komoře na prkně leží.“ Když nebohá nevěsta smutnou zprávu tu uslyšela, chopila se nože a do sebe ho vrazila. V lese na tom místě, kde Heřman zavražděn byl, postavili na památku devět křížů; stojí tam podnes; jsou-li to ty samy, nevím.